

Αθήνα, 30 Δεκεμβρίου 1998

Ο Πρωθυπουργός και Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ Κώστας Σημίτης, απέστειλε σήμερα προς όλα τα μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ το σχέδιο της νέας διακήρυξης του Κόμματος.

- Το σχέδιο αυτό επιχειρεί μια ουσιαστική αποτίμηση της πορείας του ΠΑΣΟΚ από τις 3 του Σεπτέμβρη μέχρι σήμερα. Χαρακτηριστικά αναφέρεται:
“Σήμερα μπορούμε να δηλώσουμε με περηφάνια πως το μεγάλο μας στόχο, την ιστορική εκείνη αποστολή που μας έταξε η Διακήρυξη της 3^{ης} του Σεπτέμβρη, την έχουμε εκπληρώσει. Το ΠΑΣΟΚ αγωνίστηκε σκληρά γι’ αυτή την αλλαγή. Προώθησε μίαν ανεξάρτητη, πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική. Πραγματοποίησε θεσμικές αλλαγές για την εδραίωση και τη διεύρυνση της δημοκρατίας. Εγκαινίασε νέους θεσμούς λαϊκής συμμετοχής. Προώθησε την κοινωνική δικαιοσύνη με τη διεύρυνση των ορίων της κοινωνικής πολιτικής. Με μικρά και μεγάλα έργα αναμόρφωσε την ύπαιθρο και τις πόλεις. Δικαίωσε τους αγωνιστές του Εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της Κατοχής συμβάλλοντας στην εθνική ομοψυχία και την εθνική συμφιλίωση. Αντιμετώπισε τα οξυμένα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για μίαν αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη του τόπου.”
- Δεν λείπει ταυτόχρονα και μια αυτοκριτική προσέγγιση αυτής της πορείας και των παθογενειών που εμφανίστηκαν στην λειτουργία του Κινήματος. “Στην πορεία του αυτή το ΠΑΣΟΚ συνάντησε και δυσκολίες. Πολιτικές νοοτροπίες και πρακτικές, καλλιεργημένες για δεκαετίες ολόκληρες από την αντιδραστική διακυβέρνηση της Δεξιάς, εισχώρησαν και στις δικές του τάξεις, επηρέασαν τον τρόπο ενέργειας, τη συμπεριφορά των στελεχών του, το ήθος και το ύφος της εξουσίας του”.
- Γίνεται σαφές ότι χρειάζεται μια επαναδιατύπωση της διακήρυξης της 3ης του Σεπτέμβρη, μια αναπροσαρμογή της στρατηγικής του ΠΑΣΟΚ. Όπως σημειώνεται:
“Οι αρχικοί μας στόχοι:
Εθνική ανεξαρτησία - Λαϊκή Κυριαρχία - Κοινωνική Απελευθέρωση - Δημοκρατική Διαδικασία παραμένουν αμετακίνητοι. Στη νέα εποχή που ξανοίγεται μπροστά μας τους εμπλουτίζουμε και με νέο περιεχόμενο. Αναπροσαρμόζουμε τη στρατηγική μας, ανάλογα με το βαθμό επιτυχίας του κάθε στόχου μας και ανάλογα με τις νέες γύρω μας συνθήκες. Χτίζουμε πάνω στις επιτυχίες μας, πάνω στις νίκες μας, και προχωρούμε. Ισχύει πάντα το σύνθημα μας: Ο ΛΑΟΣ ΘΕΛΕΙ – ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΜΠΟΡΕΙ”.
- Επιχειρείται μια προσέγγιση των αλλαγών που έχουν συντελεστεί στον Κόσμο τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια. Στο “στόχαστρο” της ανάλυσης μπαίνουν όλα. Οι “τίτλοι των υπο-ενοτήτων είναι ενδεικτικοί: Ο σοσιαλισμός και η Ευρώπη - Οι παλιές ελπίδες και η νέα τεχνολογία - Η δύναμη και η αδυναμία της κλασικής σοσιαλδημοκρατίας - Για ένα μεγάλο κοινωνικό κράτος - Η νέα κατάσταση στις διεθνείς σχέσεις - Η νέα κατάσταση στις διεθνείς σχέσεις.

- Αναφέρεται ξεχωριστά στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο. “Ο προσδιορισμός της σοσιαλιστικής πολιτικής μέσα στις νέες συνθήκες αποκτά άλλη διάσταση. Το τέλος του ψυχρού πολέμου έβγαλε τις προοδευτικές δυνάμεις της ανθρωπότητας από το αδιέξοδο του στείρου ανταγωνισμού των δύο πυρηνικών μπλοκ. Οι λαοί, ιδιαίτερα οι λαοί της Ευρώπης, απαλλαγμένοι από τις σκόπιμα καλλιεργημένες ψυχροπολεμικές φοβίες, εκδήλωσαν ξανά τη βαθύτερη, τη μονιμότερη προσήλωση της πλειοψηφίας τους στα σοσιαλιστικά ιδανικά. Εκείνα τα ιδανικά που είχαν εκφραστεί σε ένα από τα σημαντικότερα ιστορικά επιτεύγματα του σοσιαλισμού: το μεταπολεμικό Ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο με την πλήρη απασχόληση, το κράτος πρόνοιας, την πολιτική ελευθερία, αλλά είχαν κλονιστεί στη συνείδηση των λαών από τη γραφειοκρατική και συντεχνιακή διαστρέβλωση, από τη δογματική αγκύλωση. Εκείνα τα ιδανικά που, κλονισμένα, τα έσπρωξε βάρβαρα στο περιθώριο η αντεπανάσταση του νεοφιλελευθερισμού”, γράφει χαρακτηριστικά.
- Σημειώνοντας ως σημαντικό πολιτικό γεγονός την επιστροφή των σοσιαλιστικών δυνάμεων στις περισσότερες κυβερνήσεις της Ευρώπης, τονίζει: “Τα σοσιαλιστικά κόμματα της Ευρώπης, ξεπέρασαν το παλιρροϊκό κύμα του συντηρητισμού που είχε σαρώσει την Ήπειρό μας μόλις είκοσι χρόνια πριν. Βρήκαν τον τρόπο να μιλήσουν στους λαούς μια νέα γλώσσα, απαλλαγμένη από το δογματισμό του παρελθόντος. Γλώσσα προσαρμοσμένη στις νέες πραγματικότητες, ανοιχτή στις μελλοντικές εξελίξεις. Σήμερα οι σοσιαλιστές κυβερνούν σχεδόν παντού στην Ευρώπη. Κυβερνούν αναζητώντας λύσεις για την ανεργία – που μας κληροδότησαν τόσο οι διαστρεβλώσεις του γραφειοκρατισμού και του συντεχνιασμού όσο και τα χρόνια του παγκόσμιου συντηρητισμού – για τη κοινωνική περιθωροποίηση που προκάλεσε η ανεργία, για το ψαλίδισμα του κοινωνικού κράτους. Τα σοσιαλιστικά κόμματα της Ευρώπης τώρα αρχίζουν ξανά, για πρώτη φορά κάτω από τις νέες συνθήκες – από τη θέση της κυβέρνησης με όλες τις πρακτικές δυσκολίες που αυτό συνεπάγεται - τον αγώνα για τη διαμόρφωση της νέας κοινωνικής πραγματικότητας. Για το νέο Ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο που θα είναι σοσιαλιστικό. Για έναν δημοκρατικό σοσιαλισμό που θα είναι έργο του λαού, από το λαό και για το λαό”.
- Αναφερόμενο στη σοσιαλιστική δυναμική της Ευρώπης επισημαίνει: “Σήμερα, οι Ευρωπαίοι σοσιαλιστές έχουν πια πάρει στα χέρια τους οι ίδιοι την προώθηση της Ευρωπαϊκής ιδέας. Στην ολοκλήρωση της Ευρώπης βλέπουν τη δυνατότητα για πραγματοποίηση μιας ολόκληρης σειράς σοσιαλιστικών οραμάτων, με βαθιές ρίζες στο κίνημά μας. Η συναδέλφωση των λαών της Ευρώπης, η κατάργηση των πολέμων, το σύνθημα για τις Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης ανήκουν όλα στη μεγάλη σοσιαλιστική ιδεολογική παράδοση. Ξεκινούν από το διεθνισμό, που τότε φαινόταν ουτοπικός, του δέκατου ένατου αιώνα. Ο αγώνας για τη νίκη αυτών των ιδεών συνεχίζεται με νέα δύναμη μέσα στη σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεν είναι, όμως, μόνον ο αγώνας για τους θεσμούς. Στις σύγχρονες Ευρωπαϊκές εξελίξεις ενυπάρχει μια βαθύτερη ανθρώπινη δυναμική, που δικαιώνει το σοσιαλιστικό όραμα”.

Τονίζει δε πολύ χαρακτηριστικά: “η ικανότητά των συντηρητικών δυνάμεων να προωθήσουν την Ευρωπαϊκή ιδέα έχει εξαντλήσει τα περιθώριά της. Το μέλλον της Ευρώπης είναι συνδεδεμένο με το δημοκρατικό σοσιαλιστικό όραμα”.

- Προσεγγίζοντας τη σχέση Ευρώπης - Ελλάδας την οπτική μας απέναντι στις Ευρωπαϊκές εξελίξεις σημειώνεται: “Όλες αυτές οι εξελίξεις δε σημαίνουν ότι η οικοδόμηση σοσιαλιστικών κοινωνικών σχέσεων εξαντλείται στην οικοδόμηση της

Ευρώπης ή ότι κάθε τι το Ευρωπαϊκό είναι αυτόματα και σοσιαλιστικό. Ο ελληνικός λαός παρακολουθεί προσεχτικά τη διαμόρφωση της νέας Ευρώπης. Επιδοκιμάζει όσα μέσα του αισθάνεται ότι συμβάλουν στην κοινωνική, την ανθρώπινη πρόοδο, στην πραγμάτωση προοδευτικών ιδεωδών που φλόγισαν τους κοινωνικούς αγώνες στον τόπο μας. Παράλληλα αποκρούει κάθε τι που κάνει την Ευρώπη φορέα συμφερόντων μιας διεθνούς οικονομικής ολιγαρχίας ή μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια της ταυτότητας και ιδιαιτερότητας κάθε λαού. Η Ελλάδα και η ελληνικότητα αποτελούν για μας του Έλληνες σταθερά σημεία αναφοράς, ανεξάρτητα από την ταξική ή ιδεολογική τοποθέτηση του καθενός μας”.

Περιγράφει δε την Ευρώπη στην οποία προσβλέπουμε ως την “Ευρώπη που πιστεύει στην πολυφωνία, στην αξιοποίηση της συνάντησης με τους άλλους. Που μέσα από διάφορους μηχανισμούς καλλιεργεί την πολυπολιτισμικότητα. Που διαμορφώνει ένα πλαίσιο για να μπορούν να εκφραστούν όλοι οι πολίτες. Που αποτελεί λιγότερο έναν ενιαίο πολιτισμό και περισσότερο ένα χώρο στον οποίο μπορούν να ανθίσουν πολλοί πολιτισμοί, πολλοί τρόποι ζωής, πολλά ιδανικά”.

- Ασκώντας κριτική και προσδιορίζοντας τα όρια της κλασικής σοσιαλδημοκρατίας να αντιμετωπίσει τα σύγχρονα προβλήματα, τονίζει: “Όταν ξεκίνησε, αμέσως μετά το Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο, το σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο είχε αποτελέσει ένα πρωτοποριακό κοινωνικό πείραμα που άλλαξε ριζικά την κατάσταση των εργαζομένων στην Ευρώπη. Βαθμιαία, όμως, άρχισε να χάνει τη μεταρρυθμιστική του δυναμική. Το μοντέλο δεν έλαβε υπ’ όψη του την μεταβολή των συνθηκών που ακολουθούσε την παγκοσμιοποίηση. Ιδίως δεν έδωσε την αναγκαία προσοχή στον περιορισμό της αυτοτέλειας των εθνικών οικονομιών και στη μειωμένη στη συνέχεια αποτελεσματικότητα των μέσων οικονομικής πολιτικής. Οι πολιτικοί του εκπρόσωποι δεν κατόρθωσαν να το προσαρμόσουν, ούτε στις νέες ανάγκες της κοινωνίας, ούτε στις νέες διεκδικήσεις των εργαζομένων για δικαιότερη διανομή μέσα σε συνθήκες απασχόλησης που διαμορφώνονταν διαφορετικά από ότι το 1945. Το μοντέλο, πρόσφερε προστασία αλλά όχι διέξοδο στην ανάγκη για δημιουργική δραστηριότητα των ατόμων, δέσμευε ολοένα περισσότερους πόρους, προσφέροντας όλο και πιο μέτριες υπηρεσίες στους πολλούς και με ισχυρή δυνατότητα πίεσης στις πολιτικές διεργασίες παράλληλα δημιουργούσε υπερβολικά ευνοϊκές καταστάσεις για μικρές ομάδες. Τα σοσιαλδημοκρατικά πολιτικά κόμματα άρχισαν να περιορίζονται στη γραφειοκρατική διαχείριση του μοντέλου”.
- Προσδιορίζει τη σοσιαλιστική εκδοχή για τη σύγχρονη οικονομία, βάζοντας τους σοσιαλιστές μπροστά σε ένα “διπλό καθήκον: “και να αποκαταστήσουν την κοινωνική συνοχή και να εξασφαλίσουν την κανονική συνέχεια της λειτουργίας της οικονομίας. Τα δύο αυτά καθήκοντα είναι εξ ίσου σημαντικά, εξ ίσου επείγοντα. Τα επιδιώκουμε παράλληλα το ένα με το άλλο. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν συγκρούσεις ή αντιφάσεις μεταξύ τους. Ο σύγχρονος σοσιαλισμός δεν καταργεί το μηχανισμό της αγοράς. Κινείται μέσα στην αγορά. Επιδιώκει να προσφέρει στην κοινωνία το μέγιστο υλικό αποτέλεσμα που η αγορά είναι σε θέση να προσφέρει”.
- Ταυτόχρονα τονίζει: “Στην ίδια γραμμή θα συνεχίσουμε να κινούμαστε, καταπολεμώντας, παντού και πάντοτε, τη συνομωσία διαπλεκομένων συμφερόντων ενάντια στο γενικό συμφέρον των πολιτών. Ο καλύτερος τρόπος να τα πολεμήσουμε είναι να αποκαταστήσουμε όρους γνήσιου ανταγωνισμού στην οικονομία”.
- Στέκεται ξεχωριστά στο θέμα της απασχόλησης και αποσαφηνίζει: “Το πρόγραμμα της σοσιαλιστικής παρέμβασης στην οικονομία δεν εξαντλείται στην

επαγρύπνηση για την τήρηση των όρων του ανταγωνισμού. Για μας πολύ περισσότερο βαραίνει το μέγα θέμα της πλήρους απασχόλησης. Απορρίπτουμε κατηγορηματικά το νεοφιλελεύθερο δόγμα της δήθεν αναγκαιότητας ενός ποσοστού μόνιμης ανεργίας – του “φυσικού” λεγόμενου ποσοστού ανεργίας - για λόγους δήθεν σταθερότητας των τιμών... Για μας η πλήρης απασχόληση με δίκαιη αμοιβή είναι ο μόνιμος, ο βασικός, αδιαπραγμάτευτος στόχος. Όλοι οι άλλοι οικονομικοί στόχοι έχουν ενδιάμεσο χαρακτήρα. Είναι αποδεκτοί μόνον εφόσον τελικά υπηρετούν τον άνθρωπο στα πλαίσια της οικονομίας, δεν υπηρετούνται από αυτόν... Απορρίπτουμε την συντηρητική οικονομική πολιτική γιατί αναγόρευσε τη σταθερότητα σε αποκλειστικό στόχο και αγνόησε την απασχόληση και αδιαφόρησε για κοινωνικές επιπτώσεις.

- Αναδεικνύοντας την ανοικοδόμηση ενός νέου κοινωνικού κράτους, σημειώνει: “Το κοινωνικό κράτος υπήρξε κορυφαίο επίτευγμα της Ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας και των συμμάχων της. Υπήρξε το άνθος μιας ολόκληρης κοινωνίας που θέλησε, σε μεγάλες ιστορικές στιγμές, να ξεπεράσει τους εσωτερικούς της διχασμούς, να βάλει την αρχή της αλληλεγγύης στη θέση της ωμής ανταγωνιστικότητας. Σήμερα το κοινωνικό κράτος έχει διαβρωθεί εσωτερικά και απειλείται εξωτερικά από τους ιδεολογικούς του αντιπάλους. Το πρόβλημα δεν είναι μόνο να το υπερασπίσουμε από τις εξωτερικές απειλές, αφήνοντάς το στην κατάσταση που βρίσκεται, γιατί η εσωτερική του διάβρωση θα το οδηγήσει γρήγορα στα ίδια αδιέξοδα. Το πρόβλημα είναι να το ξαναστήσουμε σε καινούργια θεμέλια. Τα θεμέλια αυτά σχετίζονται με την οικονομική κατάσταση, αλλά δεν είναι μόνον οικονομικά. Το κοινωνικό κράτος χρειάζεται πρώτιστα μια ηθική αναγέννηση”.
- Αναφερόμενο στην κοινωνική συγκρότηση της ελληνικής κοινωνίας σημειώνει: “Η συγκρότηση της ελληνικής κοινωνίας από πολλές μικρές ομάδες, με ειδικά συμφέροντα και ειδικές σχέσεις με το πολιτικό σύστημα, έχει καταστήσει ασαφή την ταξική διάρθρωση και κατ’ επέκταση τα ταξικά συμφέροντα και τις συγκρούσεις. Υπάρχουν έντονα ενεργές αντιθέσεις ακόμη και ανάμεσα σε ομάδες που αντικειμενικά βρίσκονται στην ίδια θέση στην παραγωγική διαδικασία. Η σύγχρονη κοινωνία παρουσιάζεται στον τόπο μας με τη μορφή μιας πολυδιασπασμένη ταξικής κοινωνίας. Αυτή η πραγματικότητα μεταφέρει την κοινωνική σύγκρουση στο επίπεδο της προβολής διεκδικήσεων προς ένα κράτος δημιουργό ειδικών συμφερόντων και προνομίων. Το κράτος, από τη δική του πλευρά, με τον παρεμβατικό του ρόλο και τον πελατειακό χαρακτήρα της διοίκησης επιτείνει τη συντεχνιακή οργάνωση της κοινωνίας. Δημιουργεί συμβιβασμούς που δίνουν στην εξουσία διαταξική βάση. Αυτό οδηγεί συχνά σε αδρανοποίηση των μηχανισμών αλλαγής των κοινωνικών θεσμών. Τα αδιέξοδα που χαρακτηρίζουν την πολιτική είναι αποτέλεσμα και αυτών των δομών”.
- Προσεγγίζει την αντίληψη της σοσιαλιστικής ιδεολογίας απέναντι στη σχέση ατόμου - συνόλου: “Ο σοσιαλισμός διεκδικεί τη δυνατότητα της ατομικότητας, της ελεύθερα αναπτυγμένης προσωπικότητας για όλα τα μέλη της κοινωνίας. Όσον καιρό η οικονομική ανισότητα στερεί από τα άτομα τη δυνατότητα της αυτόνομης ύπαρξης και δράσης, οι κοινωνικές τάξεις, παίζουν έναν αναντικατάστατο διαμεσολαβητικό ρόλο. Υποκαθιστούν τη δύναμη της ένωσης των πολλών στην αδυναμία του καθενός χωριστά. Από την άποψη αυτή η σημασία που έχει αποδώσει στις κοινωνικές τάξεις, σαν υποκείμενα της Ιστορίας η κλασική σοσιαλιστική θεωρία έχει όρια μέσα στον ιστορικό χρόνο. Στο βαθμό που το άτομο αποδεσμεύεται από τους πιο ασφυκτικούς οικονομικούς καταναγκασμούς η σημασία της ταξικής του ένταξης μειώνεται. Οι ελευθερίες και οι δυνατότητες για αυτόνομη δράση που αποκτά το άτομο δεν συμβιβάζονται με την αναζήτηση

υπεκφυγών στις αποφάσεις που παίρνουν αντί για μας συλλογικές οντότητες, όπως το κράτος, το κόμμα, το σωματείο. Από την άλλη μεριά η ατομική απελευθέρωση δεν μπορεί να γίνει πρόσχημα για την απαλλαγή μας από κοινωνικές υποχρεώσεις. Το άτομο παίρνει την τύχη του στα χέρια του για να στηρίξει και τον εαυτό του αλλά και το σύνολο όπου ανήκει. Έχει κοινωνική ευθύνη”.

- Σημειώνει την ανάγκη για μια πλατειά πρωτοβουλία, “ανάλογη με εκείνη του 1974: “Το ΠΑΣΟΚ για την ίδρυσή του δεν απευθύνθηκε σε κανέναν από τους τότε δοσμένους κομματικούς οργανισμούς, ούτε στους οπαδούς τους σαν μέλη των οργανισμών εκείνων. Απευθύνθηκε ατομικά σε κάθε Έλληνα που πονούσε τον τόπο. Τράβηξε κοντά του ανθρώπους από ένα ευρύτατο πολιτικό φάσμα από τη νεολαία, από τις γυναίκες, από τα συνδικάτα, από το χώρο της παραδοσιακής αριστεράς, από το χώρο του παραδοσιακού κέντρου. Τους συγκρότησε σε ένα νέο πολιτικό σύνολο και τους οδήγησε σε μια σειρά από περίλαμπρες νίκες. Παρόμοια και σήμερα ωριμάζει για το ΠΑΣΟΚ η ανάγκη για μια πλατειά πρωτοβουλία, ανάλογη με εκείνη του 1974. Μια πρωτοβουλία που παραμερίζοντας πολιτικές αγκυλώσεις, προκαταλήψεις, ιδεοληψίες θα απευθυνθεί στα νέα πραγματικά προβλήματα και στους ανθρώπους που έχουν και ανάγκη από λύσεις και πρωτοβουλίες”.
- Αναφερόμενο στην ανάγκη διαμόρφωσης μιας στρατηγικής, η οποία θα λαμβάνει υπόψη τις τεράστιες μεταβολές που έχουν συντελεστεί στο διεθνές σκηνικό, σημειώνει την αναγκαιότητα όλα τα κεντρικά στοιχεία της στρατηγικής να κατατείνουν στην ισχυροποίηση της οικονομίας και κοινωνίας.
“Μια πιο ισχυρή και συνεκτική οικονομία και κοινωνία μπορεί να αξιοποιήσει τις νέες αναπτυξιακές ευκαιρίες και να αντισταθεί σε πιέσεις που βάζουν σε αμφισβήτηση βασικές αξίες και αρχές της σοσιαλιστικής μας ιδεολογίας. Αυτό σημαίνει για μας την υποχρέωση να δώσουμε απάντηση και στα ερωτήματα:

- ⇒ ανάπτυξη για ποιούς;
- ⇒ με ποιο κόστος;
- ⇒ σε βάρος τίνος;
- ⇒ με τί κατανομές στα οφέλη ή στο κόστος και με τί αντισταθμίσεις;
- ⇒ με ποιές προϋποθέσεις επίτευξης;

Η απάντησή μας πρέπει να είναι ξεκάθαρη:

- Η αναπτυξιακή διαδικασία πρέπει να αγκαλιάσει το σύνολο της κοινωνίας, να δώσει προοπτικές και ικανοποίηση σε όσο γίνεται πιο μαζικούς κοινωνικούς χώρους.
- Τα οφέλη της ανάπτυξης δεν μπορεί να κατανέμονται άνισα.
- Η κατανομή στα οφέλη της ανάπτυξης δεν μπορεί να γίνεται από το μηχανισμό της δύναμης που δημιουργεί η ανεξέλεγκτη λειτουργία της αγοράς.
- Το κόστος της ανάπτυξης πρέπει να κατανέμεται οριζόντια στην κοινωνία, και ιδιαίτερα με τη συμμετοχή εκείνων που αντλούν τα μεγαλύτερα οφέλη. Η κοινωνική πολιτική, η αλληλεγγύη πρέπει να διασφαλίσουν τη σωστή διαδικασία αντιστάθμισης, για να αποτραπούν φαινόμενα αποκλεισμού και περιθωριοποίησης”.
- Ιδιαίτερη μνεία κάνει στο ρόλο του Κράτους στην οικονομική δραστηριότητα. Χαρακτηριστικά σημειώνει: “Η οικονομία υπήρξε πάντοτε στην αιχμή των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών της σοσιαλιστικής παράταξης. Στο παρελθόν, το

βάρος είχε πέσει στην άμεση άσκηση οικονομικής δραστηριότητας από το ίδιο το κράτος με ακραία μορφή την κρατικοποίηση μιας ολόκληρης οικονομίας και κατάργηση του ρυθμιστικού ρόλου της αγοράς στην παραγωγή των αγαθών και των υπηρεσιών. Λιγότερο ακραία μορφή υπήρξε η δημόσια επιχείρηση, που λειτουργούσε στα πλαίσια της οικονομίας της αγοράς, αλλά χωρίς να υποτάσσεται, ολοκληρωτικά ή μερικά, στους νόμους, στην πειθαρχία της αγοράς. Κοινό χαρακτηριστικό και των δύο αυτών τρόπων παρέμβασης ήταν η αντιπαράθεση κράτους και αγοράς, κράτους και ιδιωτικής πρωτοβουλίας – το ένα καταργούσε, ολοκληρωτικά ή μερικά την άλλη.

Αυτή η αντίληψη εξάντλησε τα οποιαδήποτε περιθώρια επιτυχίας θα μπορούσε να είχε διεκδικήσει. Το πείραμα έκλεισε με την κατάρρευση των κρατικοποιημένων οικονομιών και με την αποδοχή ότι η δημόσια επιχείρηση λειτουργεί σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς”.

- Κάνει σημαντικές παρατηρήσεις για το ρόλο του προοδευτικού πολιτικού κόμματος, για τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει:
“Κεντρικό ρόλο ανάμεσα στις μη κυβερνητικές κοινωνικές οργανώσεις, τα συνδικάτα, τα αυτοδιαχειριστικά όργανα, τους διανοούμενους, τους απλούς αλλά ενεργούς πολίτες, παίζει το προοδευτικό πολιτικό κόμμα. Πραγματοποιεί τη σύνθεση όλων των προοδευτικών απόψεων και τάσεων, ενεργοποιεί και κατευθύνει τις κοινωνικές ζυμώσεις, μάχεται για συγκεκριμένες κοινωνικές κατακτήσεις των εργαζόμενων, για συγκεκριμένες δημοκρατικές κατακτήσεις των πολιτών, για τη στερέωση της θέσης του έθνους. Το προοδευτικό κόμμα δεν είναι ούτε κόμμα προνομιούχων, ούτε κόμμα πελατειακό, ούτε συντεχνιακό, ούτε κόμμα κρατικών αξιωματούχων. Είναι κόμμα του λαού. Δεν υπηρετεί επί μέρους συμφέροντα. Εκφράζει το γενικό συμφέρον από τη σκοπιά των εργαζομένων, της συντριπτική πλειοψηφίας του πληθυσμού.

Αυτά τα χαρακτηριστικά του προσδιορίζουν και τον τρόπο της ενέργειάς του. Δεν επιχειρεί να κατακλύσει τους πολίτες με λαϊκίστικα συνθήματα. Ο λαϊκισμός καλλιεργεί μιαν αντίληψη συγκυριακής πολιτικής που αποφεύγει ουσιαστικές αναμετρήσεις, επιδιώκοντας με ευκαιριακές παραχωρήσεις τη συναίνεση που αναπαράγει την υφιστάμενη κατάσταση. Είναι ξένος προς τις μεθόδους μας. Το προοδευτικό κόμμα δε βασίζεται σε αφιονισμένες μάζες. Βασίζεται σε πολίτες ενήμερους που έχουν συνείδηση της αποστολής τους. Απευθύνεται πρώτα στη σκέψη, στη σκέψη τους και μετά στο συναίσθημά τους, τους καλεί να ενώσουν τις δυνάμεις τους σε προβληματισμούς και σε αγώνες προς όφελος του συνόλου. Το προοδευτικό κόμμα είναι ο συλλογικός διανοούμενος και ο συλλογικός οργανωτής της κοινωνίας των πολιτών.”

- Σ’ αυτά τα πλαίσια σημειώνει για το ΠΑΣΟΚ: Είμαστε ένα κίνημα που στόχο είχε και έχει να εκφράσει τα συμφέροντα, τις ελπίδες, τις αγωνίες του εργαζόμενου Έλληνα, του Έλληνα του μόχθου. Ένα κίνημα που στόχο έχει να υπηρετήσει τις ανάγκες του αγρότη, του εργάτη, του βιοτέχνη, του μισθωτού, του υπάλληλου, της γυναίκας, της νεολαίας. Αυτή είναι η πλατεία και στέρεη κοινωνική αφετηρία του ΠΑΣΟΚ. Αλλά το δικό μας κόμμα δεν καλλιεργεί ούτε ταξικούς φανατισμούς ούτε ταξικούς αποκλεισμούς ούτε αναγορεύει προκατασκευασμένες ηγεμονικές ομάδες σε πρωτοπορίες. Απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους που τους διαπνέει πατριωτισμός και καλή θέληση για την κοινωνική πρόοδο. Πιστεύει πως ο ηγετικός ρόλος δεν είναι δοσμένος σε κανέναν μια για πάντα. Διαμορφώνεται κάθε φορά στην πολιτική πράξη, ανεξάρτητα από την κοινωνική προέλευση, με την παρουσία, με την πρωτοβουλία, με την πρόταση για συγκεκριμένες λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα, με τον αγώνα για την πραγματοποίησή τους. Το

κόμμα μας δεν επιδίδεται σε ιδεολογικά αραβουργήματα, ούτε πάσχει από ιδεολογικές αγκυλώσεις”.